

Голові спеціалізованої вченої ради К 35.052.24
у Національному університеті «Львівська політехніка»

д. пед. н., професору
Мукан Н. В.

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри англійської мови технічного спрямування № 2 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» **Лавриш Юліани Едуардівни** на дисертаційне дослідження **Столярчук Лесі Богданівни «Професійна підготовка бакалаврів у галузі права в університетах Канади»**, представленого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки

Виклики сьогодення, що відбуваються в українському суспільстві, та процеси європейської інтеграції охоплюють все більше сфер життєдіяльності і ставлять нові завдання в соціально-економічному розвитку нашої держави. Актуальність проблеми дослідження та важливість її вивчення зумовлені необхідністю забезпечення стабільного й збалансованого функціонування ключових державних економіко-правових інституцій, потребою у розв'язанні виявлених суперечностей, об'єктивною вимогою часу вивчення конструктивних ідей зарубіжного досвіду підготовки фахівців у галузі права у вітчизняну систему професійної освіти. Оскільки система професійної юридичної освіти кожної країни відтворює ключові принципи правової культури і свідомості суспільства, та є індикатором рівня досконалості правової системи. Доцільність вибору країни, а саме Канади, для дослідження підтверджується низкою цінностей, на яких ґрунтується освітньо - виховна система професійної підготовки фахівців права: суспільне благо, індивідуальне право, справедливість, рівність, толерантність, патріотизм, демократичність та співробітництво.

Важливість роботи підсилює те, що в підготовці фахівців у галузі права в Україні наявні суттєві проблеми: невідповідність системи юридичної освіти сучасним потребам суспільства і держави; слабка конкурентоспроможність українських ЗВО на світовому ринку освітніх послуг через недостатній рівень вивчення міжнародних аспектів юридичної освіти; низький рівень контролю за рівнем знань фахівця юридичної справи з боку професійних юридичних спільнот, що пов'язано з відмежуванням освітнього сектору та представниками юридичного професійного сектору на ринку праці; потреба

у вдосконаленні нормативно-правового та навчально-методичного забезпечення; відсутність форм та методів використання потенціалу міждисциплінарності та її фактичної реалізації в освітньому процесі системи професійної юридичної освіти. Тому порівняльно-педагогічне дослідження, яке здійснила Леся Богданівна Столярчук, видається актуальним, своєчасним та цілком доцільним. Вивчення досвіду Канади сприятиме розробленню теоретико-методологічних засад, удосконаленню нормативно-правового забезпечення неперервної професійної підготовки фахівців у галузі права в Україні, необхідних для її модернізації та випереджального розвитку.

Тема дисертації відповідає науковому напрямку кафедри іноземних мов Національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми лінгвістики науково технічного і художнього тексту, питання лінгвометодики та педагогіки ». Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми «Теорія і практика розвитку освітніх систем та професійної підготовки фахівців в умовах трансформаційних суспільних процесів» (номер державної реєстрації 0115U000456).

2. *Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації*

Дисертанткою:

- здійснено цілісний порівняльно-педагогічний аналіз системи професійної підготовки фахівців у галузі права в університетах Канади;
- проаналізовано особливості організації освітнього процесу в університетах Канади;
- проаналізовано міжнародні та національні документи і матеріали щодо законодавчого та нормативно-правового забезпечення професійної підготовки фахівців-юристів;
- розроблено й обґрунтовано модель професійної підготовки фахівців у галузі права, яка відображає мету і завдання, зміст, форми і методи неперервної професійної підготовки;
- окреслено можливості використання прогресивних ідей і досвіду Канади в умовах України.

3. *Нові факти, одержані здобувачем*

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, зазначимо такі, що мають вагому наукову новизну, яка полягає в тому, що авторкою висвітлено особливості професійної підготовки бакалаврів у галузі права в університетах Канади: реалізація принципів гуманізації та фундаменталізації освітнього процесу; автономність університетів; акцентуація на практичній складовій освітнього процесу; гнучкість змісту освітньо-професійних програм; диверсифікація та міждисциплінарний характер освітньо-професійних програм; орієнтація на академічну

результативність; широке застосування методів активного навчання; співпраця між університетами та професійними громадськими організаціями; моніторинг якості юридичної освіти. Охарактеризовано організаційно-педагогічні засади професійної підготовки бакалаврів у галузі права в університетах Канади на основі розробленої моделі професійної підготовки бакалаврів у галузі права в університетах Канади, що охоплює нормативний, теоретико-методологічний, змістовий, операційний компоненти. Уточнено зміст понять «бакалавр права», «фахівець з права». Подальшого розвитку набули положення про організацію професійної підготовки майбутніх фахівців з права на основі комплексного використання традиційних та інноваційних методів навчання, застосування різноманітних моделей практичної підготовки, тісної співпраці університетів з громадськими організаціями та потенційними роботодавцями.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз дисертації Л.Б. Столярчук дає підстави вважати її завершеним і цілісним доробком з проблеми, що має важливе значення для вітчизняної педагогічної науки та освітньої практики. Відповідно до задуму, Л.Б. Столярчук чітко сформулювала тему дисертації, вдало визначила категоріальний апарат дослідження, дібрала адекватні завданням методи наукового пошуку. Дисертаційне дослідження характеризується змістовністю та обґрунтованістю викладених позицій, демонструє високу культуру наукового мислення з метою порушувати та вирішувати наукові проблеми, аргументовано і переконливо викладати матеріал. Структура дисертаційної роботи логічно виправдана. Науковий апарат дослідження визначено відповідно до вимог, що висувують до такого рівня праць і є достатнім для розв'язання окреслених завдань.

Методологічну основу дослідження становлять основні положення теорії наукового пізнання, положення про єдність, взаємовплив і взаємозалежність явищ об'єктивної дійсності, про єдність теорії і практики. Основними підходами, що уможливили об'єктивне вивчення організаційно-педагогічних засад стали міждисциплінарний, системний та компаративний.

Опрацювання широкої джерельної бази (усього 360 найменування, з них 190 – зарубіжних видань) дало можливість дисертантці досить комплексно дослідити різні аспекти професійної підготовки фахівців у галузі права в Канаді.

Результати дослідження є достатньо апробовані на науково-практичних конференціях і семінарах різних рівнів в Україні, а також висвітлені у наукових публікаціях здобувача. Аналіз основних наукових положень, висновків та рекомендацій дослідження Л.Б. Столярчук дає підстави стверджувати, що вони є достатньо обґрунтованими й достовірними.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Практичне значення полягає в тому, що матеріали виконаного дослідження (модель професійної підготовки бакалаврів у галузі права, науково-методичні рекомендації щодо впровадження ідей канадського досвіду у систему університетської освіти України) можуть бути використані у роботі вітчизняних закладів вищої освіти, зокрема, у процесі професійної підготовки бакалаврів за спеціальністю 081 «Право».

Результати дослідження, обґрунтовані провідні поняття і база даних можуть застосовуватись українськими науковцями як матеріали для проведення порівняльних досліджень, а також для наукового обґрунтування сучасних тенденцій розвитку професійної освіти в Україні; керівниками структурних підрозділів університетів, працівниками Міністерства освіти і науки України, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, які беруть участь в акредитації закладів вищої освіти, ліцензуванні освітньо-професійних програм, розробленні освітніх стандартів; науково-педагогічними працівниками, зацікавленими у вдосконаленні процесу підготовки фахівців з права, власному професійному зростанні та підвищенні конкурентоспроможності системи вищої юридичної освіти України.

Окремої уваги заслуговує аналіз семантики понятійного апарату галузевих стандартів та визначення головних параметрів, принципів, характеристик, концепту спеціальності, компетентностей фахівця у галузі права і змісту його професійної підготовки (вимоги, функції, роль, завдання, обов'язки, умови ліцензування і процедури авторизації практики).

Результати дослідження впроваджено в освітній процес українських закладів вищої освіти, що підтверджується довідками, поданими в тексті дисертації та автореферату.

6. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертаційна робота має чітку, науково обґрунтовану структуру, яка відповідає логіці поставлених завдань, і складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст роботи відповідає основним завданням дослідження та відображає їх виконання.

Аналіз та узагальнення ідей вітчизняних та зарубіжних, зокрема канадських науковців, уможливили розгляд системи неперервної професійної підготовки фахівців у галузі права у Канаді як: децентралізованої, відкритої, гнучкої, доступної, міждисциплінарної навчально-адаптивної структури, яка складається із взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих складових, що забезпечують її неперервний розвиток.

Дисертантка ґрунтовно проаналізувала такі характеристики професійної освіти, як наявність етичних кодексів та першорядна роль

професійних цінностей; постійний моніторинг якості надання освітніх послуг з боку професійних об'єднань; наявність визначених кваліфікаційних стандартів та норм неперервного професійного розвитку.

Вважаємо вагомим здобутком авторки дисертації аналіз педагогічних умов реалізації формальної професійної підготовки фахівців-юристів, до яких належать неперервність освіти, особистісно-орієнтований та компетентнісний підхід, інтерактивний характер методів та форм навчання, міждисциплінарний підхід, формування навичок критичного мислення та самоосвіти. Слушними і актуальними відаються міркування дисертантки про те, що серед методів організації навчальних занять превалюють методи активного та проблемно-пошукового навчання, які ґрунтуються на аналізі практичних проблемних ситуацій, та інші інтерактивні методи, які розвивають критичне та професійне мислення майбутніх фахівців. За спостереженням Л.Б. Столярчук саме ці педагогічні технології забезпечують формування вмінь і навичок вирішення практичних завдань та спрямовані на інтеграцію діяльності викладача і студента у процесі навчання, розширюють самостійну пошукову і науково-дослідницьку діяльність студентів.

На нашу думку, важливою для вітчизняної теорії і практики професійної освіти є розроблена авторкою модель неперервної професійної підготовки фахівців-юристів в Канаді, яка відображає основні принципи та засади зазначеної системи. Важливим є і те, що дисертантка акцентувала увагу на процес неперервної професіоналізації юристів як такої, що виражається через розробку та впровадження стандартів професійної підготовки та діяльності безпосередньо фахівцями цієї галузі і затверджуються відповідними професійними асоціаціями, а не нав'язується і контролюється державою

Цінним досягненням дисертантки є порівняння сучасного досвіду організації та змісту професійної підготовки актуаріїв в університетах Канади та Україні, що дає змогу детальніше вивчити основні відмінності та визначити напрям подальших досліджень. Розроблені дисертанткою обґрунтовані методичні рекомендації, щодо впровадження конструктивних ідей канадського досвіду, заслуговують на увагу та ґрунтовне вивчення розробниками вітчизняних освітніх стандартів та навчальних програм у галузі права.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

У цілому високо оцінюючи наукове й практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід назвати певні дискусійні положення та зауваження до змісту роботи, а також висловити окремі побажання:

1. На наш погляд, дисертація суттєво виграла б, якби дисертантка провела аналіз критичних елементів у нормативній базі або у процесі

- організації навчального процесу і суспільних змін, які сприяли трансформаціям та вдосконаленню системи професійної освіти фахівців у галузі права, що дало б можливість критично оцінити наявні проблеми вітчизняної системи та спрогнозувати напрям подальших реформ.
2. У розділі 2.1. (стр. 83) наведено пояснення щодо освітніх послуг правничих шкіл, де зазначено, що вони надають як «традиційну юридичну освіту, так і професійну освіту». Бажано пояснити різницю між юридичною та професійною освітою у рамках правничих шкіл.
 3. Серед типів освітніх програм зазначених у моделі професійної підготовки авторка зазначає програми бакалавр подвійної спеціальності та бакалавр комбінованої спеціальності. Доцільним було б надати пояснення зазначеного розмежування.
 4. У дисертації варто було б більше приділити увагу питанню незалежної акредитації освітніх програм правничих шкіл професійними спілками, критеріїв оцінювання якості освітньої програми, вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчального процесу в університетах Канади з метою глибшого розуміння міжнародних стандартів якості юридичної освіти.
 5. З метою більш цілісного розуміння особливостей навчання бакалаврів у галузі права доцільним було б показати відмінності основних типів бакалаврських начальних програм: бакалавр права, бакалавр права з відзнакою, ліцензіат права, бакалавр цивільного права, бакалавр подвійної спеціальності, бакалавр комбінованої спеціальності. Аналіз цього аспекту проблеми був би корисним у контексті розв'язання завдань модернізації професійної юридичної освіти України.

Висловлені зауваження, побажання і дискусійні положення не заперечують позитивної оцінки наукового рівня дисертаційної роботи.

8. Повнота викладення результатів в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційного дослідження відображено у 15-ти працях (з них 11 одноосібні): 5 статей у наукових фахових виданнях України (з них 1 у виданні, яке водночас включено до міжнародних наукометричних баз даних), 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, 7 праць апробаційного характеру, 2 навчально-методичні посібники

9. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Зміст та структура автореферату відображають зміст дисертації та досить повно висвітлюють її основні результати, висновки й рекомендації.

10. Висновок

Аналіз тексту дисертаційного дослідження Л.Б. Столярчук «Професійна підготовка бакалаврів у галузі права в університетах Канади» дає підстави стверджувати, що воно є самостійним, науково-виваженим, відзначається науковою новизною, має теоретичне та практичне значення і слугує вагомим внеском у розвиток актуального напрямку вітчизняної педагогічної науки і практики.

З огляду на актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхнє практичне значення, дисертація Л.Б. Столярчук «Професійна підготовка бакалаврів у галузі права в університетах Канади» відповідає вимогам п. 9; 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013р., а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2
Національного технічного
університету України «Київський
політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського»

Ю.Е. Лавриш

Підпис Лавриш Ю.Е. засвідчую:

учений секретар
Національного технічного
університету України «Київський
політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського»

А.А. Мельниченко